

צללים ואורות בתמונת מצבה הביטחוני של ישראל

מאת ד"ר חנן שי

מבט מבס"א, מס' 1,971, 17 במרץ 2021

תקציר: תמונת האיומים על ישראל שצייר תא"ל (מיל') חסון חסון (מוסף מעריב, 26 פברואר) מטרידה מאוד, גם אם אין בה גילויים חדשים. המענה לסיכונים אלה טמון במהפכה שצה"ל עובר כיום.

מתמונת האיומים שמצייר תא"ל (מיל') חסון, לפיה האיראנים נמצאים כבר "על הגדרות", מצטיירות שתי מסקנות קשות: ישראל עלולה לספוג במפתיע מטח רקטי העלול להרוס אתרים אסטרטגיים חיוניים בעוד שתגובתה הצפויה תגרור מטחים כבדים מכל הסוגים ובכלל זה ירי סימולטני כלל-זירתי של רקטות וטילים ארוכי טווח ומדויקים מאוד. הרקטות/טילים שלא יורטו, או יושמדו בבסיס יציאתם, עלולים להרוס אתרים אסטרטגיים נוספים כתחנות כוח, בתי חולים ומרכזי כלכלה, שלא לדבר על יעדים צבאיים חיוניים.

צה"ל, יש להודות, תרם לא מעט להיווצרות תסריט בלהות זה. מחד גיסא הוא זלזל בנשק הרקטי ובפוטנציאל איומיו והבטיח שיחליד במחסניו. מאידך גיסא, בהשפעת הסכמי אוסלו ואוירת "קץ ההיסטוריה" הוא המיר את דוקטרינת הניצחון המסורתית שלו, שהתבססה על הכרעה פיזית מהירה של כוחות האויב, בדוקטרינת "ניצחון תודעתי" ללא הכרעתם הפיזית של אויביו. מהפכה משונה זו גררה את ישראל למלחמות ההתשה הארוכות ב-2006 וב-2014 כאשר האויב לא עמד ב"ציפיות" ישראל ולא הורתע. המלחמות שהיו עקרות מהישגים צבאיים משמעותיים לא הסתיימו בהסדרים משמעותיים, והתוצאה: הפיכת לבנון ורצועת עזה לשלוחות קדמיות של איראן והאחים המוסלמים - חרבות מושחזות על צוואר ישראל.

נקודת אור במצב עניינים עגום זה סיפקה ידיעה שהופיעה לאחרונה באתר צה"ל לפיה צה"ל חנך לראשונה בתולדותיו "בית ספר למלחמה". מהידיעה ניתן להסיק שאין מדובר בשידרוג בית הספר לפיקוד ולמטה (פ"ם) אלא במהפכה בהכשרת הקצונה שהצורך בקיומה נגזר מהמהפכה הכללית שצה"ל עובר בימים אלה במטרה להשיב לידי ישראל את השליטה במשך המלחמה ובעלויות הניצחון בה.

מהפכה זו מורכבת למדי וכוללת, כפי שניתן ללמוד מהתבטאויות הרמטכ"ל אביב כוכבי בשנה האחרונה, שרשרת מהפכות משנה :

- מהפכה **בדוקטרינת** הלחימה שנהפכה מחדש להכרעתית, אם כי לא באמצעות השבתת מערכת הלחימה של האויב כבעבר אלא על-ידי הכחדתם השיטתית, המדויקת והמלאה (או הכמעט מלאה) של משאביו ומחבליו;
- מהפכה **באסטרטגיית** המלחמה - מליניארית לסימולטנית, הן בשלבי המלחמה והן באופן הכרעת זירות הלחימה;
- מהפכה **ארגונית** במבנה הכוח ואופן הפעלתו: לא עוד הפעלה היררכית בשיתוף פעולה בין-חילי ובשילוב בין-זרועי אלא מיזוגם של כל גורמי הלחימה שבעבר נחלקו לדרג מכריע ולדרג מסייע קרבי למאמץ לחימה אחד, מטושטש גבולות היררכיה אורכית ורוחבית, כמו גם גבולות של זרועות וחילות.
- מהפכה **בשיטת הפיקוד**: לא עוד פיקוד מבוזר מוכוון מטרה אלא פיקוד היברידי-מבוזר מוכוון-מטרה, הממוזג עם פיקוד צנטרליסטי הדוק מאד, בתחומים מסוימים אפילו בניצוח רבובטי.

בית הספר למלחמה נועד אפוא, כפי שניתן להעריך, לאפשר את מימוש מהפכת צה"ל באמצעות תגבור הנדבך המסורתי של לימודי אמנות המלחמה בנדבכים נוספים: אוריינות דיגיטלית, אוריינות מידעית ויכולת דליה מהירה של מידע רלוונטי מכל מאגרי המידע הצבאיים שחוברו ומוזגו יחדיו, וכן הכרה יסודית של "הקטרים הטכנולוגיים" החדשים שמבחנם ביכולת המפקדים למיצוי יתרונותיהם באופן מיטבי.

אתגרי המהפכה, שקשה להפריז בחשיבות השלמתה במהירות האפשרית, הם שלושה: מגבלות תקציב זמן; אתגרים אזרחיים ושינויים חברתיים המרחיקים מצה"ל את עילית צעירי המדינה ואת צבא המילואים שהצורך בו הוא קריטי כיום כפי שהיה בעבר, ו"הפיל" במשרדי הרמטכ"ל והדרג המדיני: בית הדין בהאג.

* ד"ר חנן שי הוא מרצה לחשיבה אסטרטגית מדינית וצבאית בחוג למדעי המדינה באוניברסיטת בר-אילן